

АНОТАЦІЯ

Гурін Д.М. Адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081–Право. – Приватний заклад вищої освіти «Київський міжнародний університет»; Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2020.

У роботі комплексно досліджено адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні, а також вироблено науково обґрунтовані пропозиції стосовно вдосконалення чинного законодавства у цій сфері.

Дослідження генезису поняття «біженець» у міжнародному та національному законодавстві дозволило визначити проблеми адміністративно-правового забезпечення статусу біженця, які наявні в Україні, незважаючи на максимальне наближення норм національного законодавства до міжнародних документів у цій сфері та запропоновано шляхи їх вирішення з урахуванням міжнародного досвіду, розроблених рекомендаційних документів Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців, практики Європейського суду з прав людини та Верховного Суду. Запропоновано відносити Настанови з процедур і критеріїв визначення статусу біженця Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців до нормативних актів, якими врегульовується процедура надання статусу біженця, що мають рекомендаційний характер для Державної міграційної служби України.

Проаналізовано співвідношення понять «статус» та «правовий статус», зроблено висновок про їх нетотожність. Визначено умови, яким повинні відповідати особи, що претендують на отримання статусу біженця та умови, за яких особи не можуть бути визнані біженцями в Україні.

Грунтуючись на напрацюваннях представників адміністративно-правової науки запропоновано авторське бачення адміністративно-правового забезпечення статусу біженця як сукупності закріплених адміністративно-правовими нормами заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, які спрямовані на юридичне закріплення надання статусу біженця особі (якщо вона відповідає умовам, визначеним у законодавстві), що надає їй ряд переваг, порівняно з іншими іноземцями. Охарактеризовано елементи адміністративно-правового забезпечення статусу біженця в Україні (об'єкт, суб'єкти, засоби, процедури). Запропоновано об'єктом адміністративно-правового забезпечення статусу біженця вважати суспільні відносини, що виникають у сфері надання спеціального статусу іноземній особі, отримання якого забезпечує їй ряд переваг, порівняно з іншими іноземцями, тобто статусу біженця. У межах функцій органів державної влади та місцевого самоврядування визначено суб'єктів адміністративно-правового забезпечення статусу біженців (як уповноважених державою органів, які наділені повноваженнями щодо надання такого статусу) та наведено їх класифікацію залежно від суб'єктів, які безпосередньо впливають на адміністративно-правове забезпечення статусу біженця та суб'єктів, які опосередковано впливають на адміністративно-правове забезпечення статусу біженця.

Досліджено розвиток державних органів виконавчої влади, що забезпечували реалізацію державної політики у сфері міграції.

Констатовано, що в адміністративному порядку за дотриманням органами та підрозділами Державної міграційної служби України прав та інтересів осіб, що намагаються отримати статус біженця, фактично здійснюється лише внутрівідомчий контроль, який є недостатньо ефективним. Запропоновано запровадити зовнішній контроль за дотриманням органами та підрозділами Державної міграційної служби України прав та інтересів осіб при наданні їм статусу біженців в адміністративному порядку, який має здійснювати спеціальна інспекція .

Класифіковано нормативно-правові акти, які стосуються адміністративно-правового забезпечення надання статусу біженця в Україні (за юридичною силою, залежно від суб'єкта, залежно від кількості суб'єктів, залежно від напряму правового регулювання, залежно від спрямування заходів, що здійснюються суб'єктами адміністративно-правового забезпечення статусу біженців).

Охарактеризовано засоби адміністративно-правового забезпечення надання статусу біженця як сукупність встановлених нормативно-правовими актами прийомів, за допомогою яких суб'єкти адміністративно-правового забезпечення статусу біженця забезпечують надання іноземцям та особам без громадянства такого статусу. Аргументовано, що до таких засобів належать: співбесіда з шукачами статусу біженця; ідентифікація особи таких шукачів; збір та аналіз інформації про країну походження шукача статусу біженця; реєстрація документів, які надходять від шукачів статусу біженця і видаються їм та ведення централізованого обліку осіб, які подали заяву про визнання біженцем. Констатовано, що розвиток засобів адміністративно-правового забезпечення надання статусу біженця в Україні, обумовлених як її міжнародними зобов'язаннями, так і прагненнями до реалізації людиноцентристської концепції розвитку українського суспільства, призвів до суттєвих позитивних змін у цій сфері, які відбулися протягом останніх років, наведено такі нововведення.

Запропоновано удосконалити засоби адміністративно-правового забезпечення статусу біженця в Україні шляхом: спрощення порядку доступу та отримання інформації з Довідково-інформаційного реєстру перекладачів, подальшого наповнення баз цього реєстру інформацією про осіб, які можуть виступати перекладачами у процедурі надання статусу біженця; розроблення прозорої процедури оплати послуг перекладачів за рахунок коштів державного бюджету та належного бюджетного фінансування забезпечення перекладу звернень біженців; закріплення вимоги до перекладача оформити електронну розписку про нерозголошення інформації, що стала йому відома

в результаті перекладу співбесіди між співробітником Державної міграційної служби України та шукачем статусу біженця, у разі залучення перекладача для участі в співбесіді через систему відеоконференц-зв'язку; автоматизації системи реєстрації при наданні статусу біженця.

З урахуванням сформованого підходу до елементів адміністративно-правового забезпечення статусу біженця, спираючись на доктринальні визначення понять «процедура» та «адміністративна процедура», сформульовано поняття процедури надання статусу біженця як регламентованого адміністративно-правовими нормами виду адміністративної процедури, яка здійснюється органами та підрозділами Державної міграційної служби України, і являє собою послідовний порядок взаємопов'язаних процесуальних дій, у межах яких приймається рішення щодо надання шукачам статусу біженця такого статусу.

Проаналізовано поняття, основні та факультативні стадії процедури набуття статусу біженця.

Досліджено стан реалізації в національній процедурі надання статусу біженця стандартів такої процедури, визначених у міжнародних документах, внаслідок чого аргументовано позицію, що на сучасному етапі українському законодавцю вдалося реалізувати лише окремі мінімальні стандарти на окремих її стадіях, але основну ідею процедури надання статусу біженця – те, що вона не повинна ґрунтуватися на недовірі, відстрочках та прийомах, спрямованих на відмову в його наданні, українському законодавцю втілити не вдалося.

Окреслено недоліки процедури надання статусу біженця, які призводять до порушення міжнародних зобов'язань України з забезпечення прав осіб на міжнародний захист за запропоновано шляхи її удосконалення з метою забезпечення відповідності мінімальним стандартам, закріпленим у міжнародних документах, зокрема: усунення обмежувального строку подачі заяви про визнання біженцем; відмови від спеціальних формулювань при подачі заяви про визнання особи біженцем та закріплення можливості її

подачі на мові особи, яка заявляє про намір отримати статус біженця або забезпечення їй права на перекладача на цій стадії; нормативного закріплення підстав для відмови в прийнятті заяви про визнання особи біженцем, до яких не може бути віднесено порушення строку подачі такої заяви; виключення стадії вирішення питання про прийняття заяви про визнання особи біженцем з процедури надання статусу біженця в Україні; повідомлення особи про право на отримання незалежної кваліфікованої юридичної допомоги (у тому числі і безоплатної) та забезпечення перекладачем (за потреби) на всіх стадіях процедури надання статусу біженця; позбавлення співробітників Державної міграційної служби України права вимагати від шукача статусу біженця додаткових відомостей, що можуть підтверджувати факти, викладені у заяві; закріплення вимоги доведення будь-якого рішення, прийнятого органом чи підрозділом Державної міграційної служби України, до відома заявника на мові, яку він розуміє (хоча б усно).

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, об'єкт, суб'єкти, засоби, процедури, статус, біженець, шукачі притулку, Державна міграційна служба України, надання статусу біженця.